

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2009, Volume: 4, Number: 3, Article Number: 3C0017

SOCIAL SCIENCES

Received: December 2008

Accepted: June 2009

Series : 3C

ISSN : 1308-7444

© 2009 www.newwsa.com

Orhan Erdem
Police Vocational School of High Education

orhanerdem49@gmail.com

Malatya-Turkey

KÜRESELLEŞME VE [ULUS DEVLETLERE] ETKİLERİ

ÖZET

Küreselleşme, son yıllarda üzerinde en çok konuşulan ve tartışılan konulardan birisidir. Küreselleşme; ekonomik olarak büyük bir pazar haline gelmiş olan dünyayı, bilgi ve iletişim teknolojilerini, popüler kültürü ve benzeri gelişmeleri akla getirmekte ve hayatın her alanını etkilemektedir. Küreselleşmenin olumsuz etkilerinin, az gelişmiş ulus devletler üzerinde olduğu ileri sürülmektedir. Bu çalışmanın amacı küreselleşme sürecini değerlendirerek, onun [ulus devletlere] siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerine değinmektir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Küresel Ekonomi, Küresel Kültür, Küreselleşmenin Boyutları, Küreselleşmeyi Ortaya Çıkaran Faktörler

GLOBALIZATION ANT ITS' EFFECTS (TO NATIONAL STATES)

ABSTRACT

Globalization is one of the most talked and argued subject in recent years. Globalization reminds that the world starts to be a big market, and it refers to popular culture, technological and similar developments. That means it influences the whole parts of the life. It is said that the negative impacts of globalization effects poor developed nation states. The aim of this study is to argue the effects of political, social, cultural, and economic sides of globalization to the national states.

Keywords: Globalization, Global Economy, Global Culture, Aspects Of Globalization, Causing Factors to Globalization

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Küreselleşme, çok çeşitli anlam ve değerler yüklenerek, farklı nitelere konu olan kavramların başında yer almaktadır. Dünyanın tek bir şehir gibi küçülmesi sürecini ifade eden bu süreç; siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin, yerel sınırlar ötesine taşarak dünyaya yayılması olarak değerlendirilmektedir.

Son yıllarda yeryüzüne bir bütün olarak bakılması, nükleer silahlarla ilgili düşünceler, Çernobil ve 11 Eylül gibi bazı olaylar dünyanın tehdit ve tehlikeler bakımından küreselleştiğine dair mesajlar vermiştir.

Bu küreselleşmenin sebeplerini bilgi devrimi, teknoloji ve iletişim alanındaki yenilik ve gelişmeler, sermaye piyasası ve insan yaşantısının bu yeniliklerden etkilenmesi oluşturmuştur.

Küreselleşme, birçok sahada mesafelerin daha önemsizleşmesi, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda dünyanın daha çok bütünleşmesidir. Burada; (Şengül, 2000:129-130).

- Zaman ve mekan kavramları eski anlamlarını yitirmiştir,
- Ulusal sınırlar ortadan kalkmaya başlamıştır,
- Ülkelerin karşılıklı siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik bağımlılıkları artmaya başlamıştır.

Bu bağımlılıkla, dünyanın bir yerindeki bir gelişme, başka bir yeri etkileyebilmektedir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmada küreselleşmenin boyutları ve bu boyutların devlet ve toplumlar üzerinde oluşturduğu etkilerin neler olduğu üzerinde durulacak ve bu süreci anlayıp yönetmenin muhtemel sonuçlarına değinilecektir. Bu sürecin yapısından dolayı, ona birkaç açıdan bakılarak değerlendirilecektir.

3. KÜRESELLEŞME (GLOBALIZATION)

Küreselleşme, 1980 li yıllarda popüler olmasına rağmen aslında o 19. yüzyılın bir gerçeğidir (Oktik, 2006:103). Küreselleşmenin üzerine ittifak edilmiş bir tanımını sunmak oldukça zordur. Bunun sebebi, kavramın hem mevcut durumu, hem de bir süreci ifade etmesidir. Böyle olunca; bazen devam eden, bazen mevcut durum, bazen de gelecekle ilgili tahminler küreselleşmenin tanımını şekillendirmektedir.

Küreselleşme ile ilgili her ne kadar çeşitli tanımlar var ise de bu konuda ittifak oluşturulmadığı gibi, farklı yorumlar da bulunmaktadır. Burada birbirine zıt iki görüşten söz etmek mümkündür.

Küreselleşme, kimisine göre toplumsal dönüşümün olumlu olmasının sebebi, kimisine göre de bunun tam tersidir. Yani bu sürecin hem karşıtları hem de taraftarları vardır (Özkul ve Akça, 2007:83).

Birinci görüşe göre; küreselleşme çağdaşlaşma ve ilerleme demektir; bu süreç karşı konulmayacak ve üstelik de desteklenmesi gerekli olan bir süreçtir. Yani bu süreç taraftarları küreselleşmenin ticareti ve yatırımları arttıracaklarını, ülkenin büyümesi için önemli fırsatlara sebep olacağını ve dünya refahına giden yolun bu süreçten geçtiğini ileri sürmektedirler. Bu fikirdekilere göre küreselleşmenin dünya çapında faydası vardır. Bu faydalar şu açılardan sağlanmaktadır (Çeken vd, 2008:82-83):

- **Mali Bakımdan:** Küreselleşme dünya kaynaklarının gerçekçi ve verimli şekilde kullanılmasına imkân sağlayıp, dünya ticaretini ve gelişme sürecini hızlandırmaktadır.
- **Siyasal Bakımdan:** Küreselleşme demokratikleşmeyi hızlandırmaktadır. Bunu iki yolla yapmaktadır. Birincisi, demokrasi ve insan haklarını prensip alan değerleri az gelişmiş ülkelere taşımaktadır. İkincisi, iletişim teknolojisi aracılığıyla alanındaki gelişmeleri aracı yaparak, demokrasi ve insan hakları değerlerini duyurmaktadır.
- **Uluslararası Düzen Açısından:** Dünyaya Batı değerlerinin yayılması ki, bu, ideolojik çatışmaların bitmesi ve yenedünya düzeninin kurulması demektir. İkinci görüşe göre; küreselleşme emperyalizmin, neo-liberalizmin 21. yüzyıl başındaki karşılığıdır. Bu görüştekiler küreselleşmeyi şu açılardan eleştirmektedirler:
- **Mali Bakımdan:** Küreselleşme, batı kapitalizminin dünyaya yayılmak için istediği bir süreçtir. Küreselleşmedeki amaç, Batı'nın dünyadaki pazar payını yükseltmektir. Bununla beraber dünya çapında gelir dağılımının dengesizleşmesi, fakirliğin artması ve çevre sorunlarının artması durumları ortaya çıkmaktadır.
- **Siyasal Bakımdan:** Küreselleşmenin demokrasiyi getirme gibi bir yeteneği yoktur. Batılı ülkeler bu kavramı az gelişmiş ülkeleri zayıflatmak ve bu yolla onları sömürmek için taktıkları maskedir. Böylece az gelişmiş ülkelerin ulusal ve uluslararası hareket kabiliyetlerini köreltmis olmaktadır. Daha açık ifade ile ülkelerin bağımsızlığını yaralamaktadırlar. ABD'nin demokrasi adı altında ülkeleri işgal etmesi gibi... Ancak bu işgaller mikro milliyetçilik ve din çatışmalarına sebep olmaktadır.
- **Uluslararası Düzen Bakımından:** Küreselleşmenin "yenedünya düzeni" düzensizliğe sebep olmaktadır. Bazı ülkelerde çatışmaların artması, uluslararası terörün yaygınlaşması, göçmen sorununun artması, fakirlik, bu sürecin örnekleridir.

Görüldüğü gibi küreselleşmenin üzerinde ittifak edilmiş bir yorumu ve tanımı yoktur. İster bir dayatma ister yararlı bir süreç olsun, sonuçta küreselleşme bir gerçekliktir. Ulus devletleri farklı açılardan tehdit etmektedir. Küreselleşme karşıtlarının da savunduğu gibi, dünyayı ilgilendiren politika belirleme yetkisi bölgesel güçlerden çıkarak dünya çapında örgütlenmiş kurumların eline geçebilecektir. Özellikle küreselleşmenin aktörleri dediğimiz küresel kuruluşlar ve bunları destekleyen devletlerin dünyayı kendi menfaatlerine göre şekillendireceklerinden endişe duyulmaktadır.

Küreselleşmeyi, siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik unsurların dünya çapında yaygınlaşması olarak ifade etmek mümkündür. O öncelikle bilginin yaygınlaşmasıdır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde küreselleşme; siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik alanlarda dünyanın bir bütün olarak algılanmaya başlanmasıdır.

Bu sürecin batıda postmodern sürecin bir uzantısı olduğunu ifade edenler de vardır Küreselleşme; bazen dünya toplumlarının birbirine benzeme süreçlerini, buna bağlı olarak tek bir küresel kültürün ortaya çıkmasını, bazen de toplulukların kendi farklılıklarını ifade etme ve tanımlama sürecinde kullanılabilir (Sander, 1989:104).

Küreselleşme denilince, ekonomik faaliyetlerin dünya çapında birbirine bağlanması da anlaşılmaktadır. Buna göre küreselleşme; sermaye, yönetim, istihdam, bilgi, doğal kaynaklar ve organizasyonun uluslararasılaştığı ve tam anlamıyla karşılıklı bağımlılaştığı bir ekonomik ve siyasal yapılanmadır.

Bu süreçte uluslararası sermayenin egemenliği, dünya ölçeğinde tekelleşmektedir. Bu yaklaşımı savunanlara göre küreselleşme, ya kapitalizmin öteki şekli ya da emperyalizmin yeni yüzüdür. Hatta küreselleşme, bu yüzyılın başında terminolojiye girmiş olan emperyalizmin kendisidir. Emperyalizme saygınlık kazandırma, emperyalizm karşısında çaresizlik oluşturma çabasıdır (İnalçık, 1988:985).

Tatar (2007:128) küreselleşmeyi; Amerikanlaşma, kapitalizmin yeni şekli olarak değerlendirir. Kongar'a göre (2003:29) ise küreselleşme, soğuk savaş sonrası dünyada oluşan uluslararası ekonomik ilişkilerdir.

Küreselleşme ile ilgili bu fikirlerin hemen hepsi küreselleşmenin, kapitalist modernlikle birlikte düşünülebileceğini ve bu çerçevede açıklanabileceğini ileri sürer.

Merton (1967:681)'a göre küreselleşme, kapitalizmin ya da emperyalizmin yeni şeklidir. O'na göre 17. Yüzyıl dünyası Anglosakson kültürel ve siyasal hegemonyası ile şekillenmiş ve toplumlara kültür ihracı yapılmıştır.

Bunların dışında küreselleşmeyi farklı bir yaklaşımla değerlendirenler de vardır. Mesela; Keyman (2006:57)'a göre küreselleşme, soğuk savaş döneminden sonra Batı'nın zaferini yeni bir açılımla dünya geneline yaymasıdır.

Küreselleşme, açıkça görülebilen yönüyle, genelde Batı'nın, özelde de Amerika'nın bütün alanlardaki egemenliğinin kalıcılığını sağlayabilmek için düşünülen bir yapılanma biçimidir. Yani "Yeni Dünya Düzeni"dir.

Bir başka ifadeyle, Amerikan popüler kültürünün dünya çapında yayılmasıdır. Bunu, modernitenin yeni bir safhası, "dünyanın modern kültüre göre yapılandırılması" olarak değerlendirmek de mümkündür (Yılmaz, 1995:24).

Batı bu bağlamda ekonomik ve politik olarak zaafa düşürdüğü toplumlara kendi kültürel yapısını ihraç etmekte ve adeta kazanım olarak bu yolun en değerli ve kalıcı yol olduğunun sinyallerini vermektedir (Gürsel, 1995:18).

Özetle küreselleşme;

- Yerel kültürlerin ve geleneksel toplumsal bağların çözülmesi,
- Ulusal devletlerin belirleyiciliğinin azalması,
- Gruplar ve kişiler arasındaki ilişkinin kolaylaşıp yaygınlaşması,
- Üretimin ve bölüşümün yeni bir döneme girmesi,
- Gerek toplumlar arasında, gerekse aynı toplum içindeki sürtüşmelerin yayılması,
- Sınırların öneminin azalması,
- Bireyselciliğin önem kazanması,
- Değerler sistemi ortaya konulamamış bir süreç olarak ifade edilebilir.

Küreselleşme ile ilgili tanımları çoğaltmak mümkündür. Ancak yukarıdaki tanımlarda da görüldüğü gibi bu süreci matematiksel bir

formül gibi açıklamak kolay değildir. Bunun en önemli sebebi küreselleşmenin algılanması ve konumlandırılmasındaki bakış açısı farklılıklarıdır (Korkmaz, 2007:211). Bu bakış açısı çeşitliliği, onun çok boyutlu bir süreç olduğunun göstergesidir.

2.1. Küreselleşmenin Boyutları (Aspects of Globalization)

"Küreselleşme" ya da bir başka ifade ile "globalleşmenin" dört boyutu göze çarpmaktadır (Kaya, 2007: 11). Bu boyutlar şunlardır:

- Siyasal,
- Sosyal,
- Kültürel,
- Ekonomik, boyutlar olarak kategorize etmek mümkündür.¹

Küreselleşmenin siyasal boyutu, Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasal hâkimiyeti veya dünya üzerindeki siyasal liderliği anlamına gelmektedir. Bu durum, dünyanın tek kutuplu hale gelmesini de ifade etmektedir (Erkızan, 2006:62).

Küreselleşmenin kültürel boyutu ise, "mikro milliyetçilik" biçiminde ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin ekonomik boyutu ise, uluslararası sermayenin egemenliğine işaret etmektedir. Bu egemenlik bütün ülkeleri aşan bir şekilde gelişmiştir. Kendi mantığı içinde, sermaye ve tüketiciyi yönlendirmektedir. Aşağıda, bu boyutlar üzerinde ayrı ayrı durularak daha geniş bilgiler alt başlıklar halinde sunulmuştur.

2.1.1. Küreselleşmenin Siyasal Boyutu (Political Aspect of Globalization)

Küreselleşme ile birlikte birey hakları, demokrasi, sosyal devlet anlayışı gibi söylemler kendini hissettirmeye başlamıştır. Bu söylemlerin öncüleri olan sivil toplum kuruluşları, devlet yönetimi ve siyaset alanına etkide bulunarak onları yönlendirme görevini üstlenmişlerdir.

Ortaya çıkan bu kuruluşlar, çeşitli siyasal taleplerde bulunarak, daha aktif duruma gelmektedirler. Ulus devletler tüm bu güçlerin isteklerine cevap vermek durumundadır. Aksi takdirde uluslararası alanda baskılara maruz kalınması kaçınılmaz olmaktadır.

Bu bağlamda "devlet üstü" yetkilerle donatılmış yeni küresel ya da bölgesel örgütlenmeler, klasik "devlet" yapısını siyasal alanda sarsmaya başlamıştır. Daha açık bir ifade ile uluslararası alandaki gelişmeler, devletlerin kamu yönetimleri üzerinde kurumsal düzeyde etkili olmaktadır.

2.1.2. Küreselleşmenin Sosyal Boyutu (Social Aspect of Globalization)

20. asrın sonunda hız kazanan teknolojik kazanımlar, finansal açılımlar ve liberalleşme gayretleriyle beraber küreselleşme süreci tartışılır bir konu olmuştur. Ancak, küreselleşme ile ilgili tartışmalar çoğunlukla ekonomik boyutla sınırlı kalmaktadır. Oysa küreselleşme yalnızca ekonomik boyutu olan bir süreç değildir. Küreselleşmenin, teknolojik, siyasî, sosyal ve kültürel boyutları da vardır. Küreselleşme, siyasî olarak, devletin yeniden tanımlanmasına

¹ Bakınız: Berger ve Huntington. Bir Küre Binbir Küreselleşme, çeviri: A. Ortaç, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003.

sebepl olmuş, dolayısıyla da millî devletin hâkimiyet alanı tartışmaya açılmıştır.

Küreselleşme süreci içinde yaşanan yukarıdaki gelişmeler, toplumların kültürlerini, siyasî ve ekonomik sistemlerini büyük ölçüde etkilemekte veya değişime zorlamaktadır. Ayrıca küreselleşme toplumlar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliğini ortaya çıkarmaktadır.

Küreselleşmenin, sebepl olduğu adaletsizlikle, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında gelir farklılaşmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda küreselleşme öncesi dönemde Doğu-Batı mücadelesi olarak görülen çatışma ve gerginliklerin yerini, zengin-yoksul veya Kuzey-Güney mücadelesinin alması söz konusu olmaktadır.

Bu bağlamda 21. yüzyılı, küreselleşmenin göz ardı ettiği sosyal boyuttan ileri gelen gelir dağılımı adaletsizliklerinin körükleyeceği Kuzey-Güney çatışmasının belirlemesi ihtimal dâhilinde görünmektedir.

2.1.2. Küreselleşmenin Kültürel Boyutu (Cultural Aspect of Globalization)

Küreselleşme, dünyayı benzer davranış kalıpları sergilemeye yönlendirmektedir. Giyim-kuşam ve beslenme alışkanlıkları gibi temel yaşam pratikleri yönlendirilerek tek boyutlu bir kültürel kimliğe sahip olmaya doğru zorlanılmaktadır. Bu süreç ile birlikte birçok alanda uluslar arası standartlar aranmaktadır (Ceylan, 2006:123).

Teknolojik gelişmelerin de yardımıyla denetlenen kültürel yaşam tarzları olumlu ya da olumsuz bir biçimde dönüşüme uğradıkları görülmektedir.

Küreselleşme ile birlikte kültürler arası etkileşim başlamıştır. Ancak Batı kültürü ile yerel kültürlerin etkileşimini sağlayan bir sürecin sonucunda hangi kültürlerin kazançlı çıkacağı konusunda -iletişim olanaklarından daha çok yararlanabilen- Batı kültürünün diğer kültürler karşısındaki lider konumunu güçlendirdiği söylenebilir (İnalçık, 2006:101).

Global ekonomik dengelere ve evrensel kazanımlara paralel hareket edemeyen toplumlar, küreselleşme süreci tarafından kültürel değerlerini kısmen de olsa baskı altında esnetmeye maruz kalmaktadırlar.

Dünya ile bütünleşmeyi arzu eden toplumların var olması, bu sürecin olumlu yorumlanmasına yol açsa da, kendi kültürel değerlerinin kaybolmamasını arzu eden gelenekselci toplumlar için durum böyle görünmemektedir (Armağan, 1992:19).

Özellikle İngilizce'nin yaygınlaşması sonucu olarak bilim, sanat, teknoloji, ekonomi alanlarında yerel kültürlerin evrensel bir kültüre doğru dönüşüme uğramaları kaçınılmaz olmaktadır (Kılıçbay, 2006:120).

İngilizce'nin bu yükselişi, ABD ve İngiltere'nin teknolojik alandaki başat konumu, yerel kültürlerin dönüşümünde Anglosakson baskısı oluşturmaktadır. Bu baskı, Kıta Avrupası'nda tepki ile karşılanıp, kültür emperyalizmine neden olduğu iddiasıyla eleştirilebilmektedir (Robertson, 1999:116).

Kültürün tek tipleşmesi, yerel kültürlerin güçlenmesini de körüklemektedir. Avrupa-Amerika merkezli kültür veya yaşam tarzının küresel düzeyde yaygınlaşması aşırı milliyetçilik duygularını da kabartabilmektedir. Bu durumun sonucu olarak, medeniyetler çatışması söz konusu olabilmektedir.

2.1.3. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu (Economic Aspect of Globalization)

Küreselleşme boyutları arasında en popüler ve en eski olanıdır. Sermayenin dönüşümü ve yaygınlaşması, küreselleşen dünyada kaçınılmaz olmaktadır. Artık en kapalı toplumlarda bile, yabancı sermayeye sempati ile bakılmakta ve yatırımlar teşvik edilebilmektedir. Giddens (2000:17) bu sürecin ekonomik boyutuna oldukça radikal yaklaşarak, bu sürecin global bir köy olmaktan çok global yağmaya daha yakın olduğunu ifade eder.

Yabancı sermayenin güçlendikten sonraki aşamada, yerli sermayeye etkisi ve onlarla paralel girişimleri sonucu, dünya ekonomisi ile bütünleşme sağlanmaktadır. Zamanla, ulusal görünümü dönüşüme uğrayıp küreselleşen sermaye, ulus devletlerin ekonomik gücüne darbe vurabilmektedir (Friedman, 1996:91).

Küreselleşmenin ekonomik boyutu çok uluslu şirketler kadar uluslararası ekonomik örgütler (IMF, WTO vb.) tarafından da şekillendirilmektedir. Bu örgütlerin önderliğinde dünya ekonomisini düzenlemek amacıyla çok sayıda girişim yürütülebilmekte ve ulus devletler bunlar aracılığı ile baskı altında tutulabilmektedirler (Kongar, 2003:123).

2.2. Küreselleşmeyi Ortaya Çıkaran Faktörler (Causing Factors to Globalization)

Dünya hızla küreselleşmektedir. Sander (1989:104-105)'e göre; Küreselleşme sürecini hızlandıran sebepleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Avrupa'nın enerji ihtiyacı,
- Ulaşım imkanlarının artması,
- Dünya çapında örgütlenmelerin artması,
- Tek kutuplu dünya dengesi.

Küreselleşme sürecinin ortaya çıkmasında çok sayıda faktörün etkisi olmuştur. Bu faktörleri üç grupta toplamak mümkündür. Bu faktörler şunlardır:

- Teknolojik faktörler,
- İdeolojik faktörler,
- Ekonomik faktörlerdir.

Küreselleşmenin ortaya çıkmasında çeşitli faktörlerin olması, kişinin bir dizi çevresel, politik, sosyal ve kültürel etkiye maruz kalmasına neden olmaktadır. Bu etki ve baskı ile birçok insan tek tip davranış tarzı sergileyebilmektedir (Robertson, 1996:113).

2.2.1. Teknolojik Faktörler (Technologic Factors)

Teknolojik faktörler insan hayatında oldukça önemli yer tutar. Hayat tarzından, boş zamanları değerlendirme biçimine kadar çok geniş bir alanda etkilidir. Ancak toplumsal olayları yalnızca teknolojik gelişmelerle açıklamak mümkün değildir.

1980'li yıllarda başlayan bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, mesafe ya da mekân kavramının anlamını başkalaştırmıştır. Teknoloji ve bilgi devrimi süreçleri dünyayı küçük bir mekân haline getirmiştir.

Teknolojik faktörler, bu sürecin hızlanmasında başat rol üstlenmiştir. Özellikle ulaşılması kolaylaşan bilgi teknolojileri, etkileşim ve kültürlenme sürecine etki etmektedir.

2.2.2. İdeolojik Faktörler (Ideologic Factors)

Tatar (2007:29-30) küreselleşmeyi görünmez elin görünür mücadelesi olarak yorumlar ve bu süreç için dünya çapında piyasalara hâkim olma ideolojisi kavramını öne sürer. O'na göre küreselleşmeyi yalnızca enformasyon ve teknoloji ile izah ederek siyasal ve ideolojik yanını ihmal etmemek gerekir.

İki kutuplu bir dünyadan tek güçlü bir dünyaya geçiş oldukça zor olmuştur. Dünya bu durumu halen içselleştirememiş ve medeniyetler çatışmasına prim verilmiştir.

Daha önceleri varolan duvarlar, küreselleşme ile yıkılmış ve dünyanın tek kutuplu olmasının önündeki engeller gerek iletişim teknolojileri gerekse ideolojik söylemlerle yıkılmaya başlanmıştır.

Fakat bu süreç muhalefetsiz değildir. Başta ABD olmak üzere, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası kuruluşların öncülüğünde sürdürülen küreselleşme süreci hızlandıkça, anti-tezini oluşturan anti-küreselci akımlar da tepkilerini ortaya koymaya başlamışlardır. Yani küreselleşme ideolojisi kendi karşıtlarını gündeme getirmiştir (Tatar, 2007:36).

2.2.3. Ekonomik Faktörler (Economic Factors)

Küreselleşme sürecini ortaya çıkaran ekonomik faktörlerden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Gelişmiş devletlerde iç piyasaların doyum noktasına ulaşması,
- Petrol krizi sonrasında dış piyasalara açılma arayışı,
- Ekonomik faaliyetlerin hacimlerinin yükselmesi.

Küreselleşme ile birlikte, uluslararası şirketler küresel işbölümü ve işbirliği çerçevesinde, faaliyetlerini yerelden evrensel kaydırarak sermaye piyasalarının kontrol mekanizmasını tekellerine geçirme imkânı bulmuşlardır (Kaynak, 2003:123).

Ekonomik olarak bütünleşmiş bir dünyanın açık bir örneği, sermaye piyasalarındaki en küçük hareketliliğin uzaktaki bir ülkenin piyasasını etkileyebildiğidir. Artık Tayland'da başlayan bir kriz, Asya'yı etkileyebilmektedir. Bu da, devletleri kendi politikaları kadar, başka devletlerin izlediği ekonomik ve siyasal politikalar konusunda da duyarlı olmaya zorlamaktadır (Giddens, 1994:68).

Yani artık ülkelerin iç işlerinde yaşadığı sorunlar ile dış işlerindeki sorunlar arasındaki sınır giderek azalmıştır.

2.3. Küreselleşme Sürecindeki Yenilikler

(New Developments During Globalization)

Küreselleşme, bir kısım yenilikleri ile kendini ilerlemeci olarak toplumlara sunmaktadır. İlerleme kaçınılmaz olmakla birlikte, bu görünüm bazı toplumlara çekici, bazılarına ise itici gelebilmektedir. Bu çerçevede düşünüldüğünde, küreselleşme birçok yönden gelenekselliğin yıpranmasını ifade etmektedir (Balci, 1992:11).

Ulusal kültürler için, gelenekselin zayıflaması ve değerlerin kırılarak, yeni değerler sisteminin içselleştirilmesi oldukça zor bir süreç olabilmektedir.

Bu bağlamda küreselleşmenin getirdiği yenilikleri üç kategori olarak değerlendirmek mümkündür. Bunlar;

- Yeni aletler
- Yeni aktörler
- Yeni kurallardır.

Küreselleşme ile birlikte, ortaya çıkan yeni iletişim cihazları bu sürecin hızlanmasına olumlu katkılarda bulunmuşlardır. Bu cihazlar ile başka kültürlerle yelken açmak kolaylaşmış ve sonuç küreselleşmenin aktörlerine yaramıştır.

Küreselleşme süreci başlamadan önce varolan ulus devlet anlayışı ve onun gücü yeni güç dengeleri ile zayıflamıştır. Ulusal otoriteler üzerindeki gücü ile Dünya Ticaret Örgütü'nün, (DTÖ) birçok devletten daha etkin bir rol oynayarak küreselleşme sürecine batı politikası doğrultusunda destek olabilmektedir (Giddens, 1994:71).

Küreselleşme elle tutulur bir süreç olmamasına rağmen, hissettirdikleri ile oldukça etkin bir süreç olduğunu göstermiştir. Artık ulusal politikaların alanı küreselleşme lehine şekillenmeye başlamıştır.

Ulus devletler yalnızca kendi kuralları ile değil, evrensel kurallara da saygı göstermek zorunda kalmaktadır. Bu konudaki evrensel özgürlük kuralları ve haklar bağlayıcı olmaktadır. Demokrasi, insan hakları gibi hassasiyetler, bir devletin üstünlük ve gelişmişlik göstergesi olmakta ve aktif toplum, faydacı güç kullanan toplum olarak sunulmaktadır (Poloma, 1993:321).

3. KÜRESELLEŞMENİN ETKİLERİ (EFFECTS OF GLOBALIZATION)

Küreselleşmenin etkilerini, üç başlık altında toplamak mümkündür. Bu etkiler şunlardır;

- Siyasal etkiler,
- Sosyal etkiler,
- Kültürel etkiler,
- Ekonomik etkiler

3.1. Küreselleşmenin Siyasal Etkileri (Politic Effects of Globalization)

Coğrafyanın politika üzerinde, politikanında ekonomi üzerinde etkisi vardır. Jeostratejik özellikler göz önüne alınarak oluşturulmuş bir ekonomik plan, başarıyla uygulanabilir. Bu açıdan İkinci Dünya Savaşından sonra ikiye bölünmüş dünyada, iki ayrı yaklaşım birbirine karşı mücadele etmiş ve bu süreç yarım asır sonra katılımcı demokrasiyi ve liberal ekonomiyi temsil eden Batı Dünyasının kazanmasıyla sonuçlanmıştır.

Artık Batılı ülkeler mal ve hizmetleri ile dünyada serbest olarak dolaşmak istemektedir. Bu durum Pazar konumundaki ülkelerin pazar keyfiyetleri, siyasi yapıları ve yönetim şekilleri doğrudan ilgili olduğu için o ülkelerin var olan yapılarının "küreselleşmenin" bir yaptırımı olarak ortaya çıkmakta, bu bağlamda da küreselleşme olgusunun en büyük yaptırım aracı demokrasi ve hür rejimler olarak gündeme gelmektedir.

Demokratik yapının güçlü olmadığı ülkelerde mal ve hizmet ithali konusunda sınırlamaların varlığı ortaya istikrarsız pazarlar çıkarmaktadır. Bu durum küreselleşmenin siyasal boyutunu devreye sokarak ülke yönetimlerini tam demokrasiye ulaşma mecburiyetiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Küreselleşme süreci demokrasinin ve demokratik hakların aktif olmasını, azınlık haklarını, farklı kimliklerin kültürlerini yaşatma taleplerini muhatap ülkelerin siyasal sorunlarının önemli parçaları arasında saymaktadır.

3.2. Küreselleşmenin Sosyal Etkileri (Social Effects of Globalization)

Küreselleşmenin ekonomik etkileri ile sosyal etkilerini kalın hatlarla ayırmak kolay değildir. Küreselleşmenin hissedildiği 1980 yılının başlarından sonra hem ülkeler arasında hem de ülkelerin kendi içinde gelir dağılımı oranları giderek zayıflamaya başlamıştır. Küreselleşme ile birlikte ekonomik, kültürel ve siyasal düzeylerde bir dönüşüm ve yeniden yapılanmanın yaşandığı görülmektedir. Küresel çapta bir uluslar arası ve bölgelerarası dengesizliklerin daha da arttığı, ekonomik ilişkilerin daha keskin hatlarla çizildiği ve çok dengesiz ve kontrolsüz bir rekabetin oluştuğu, yoksulluğun arttığı ayrıca bu dönemin açık gerçekleridir.

Özellikle 1989'da Berlin Duvarının yıkılması ve Doğu Bloğunun ortadan kalkması ile... Makroekonomik politikalar konusunda bir anlaşma sağlandı ve dünyadaki birçok ülke neo-liberal politikayı destekledi.

Ancak bu politikaların işsizliği arttırdığı gerekçesi ile şiddetli bir şekilde dışlanmışlardır. Bunun nedeni, bu politikaların neticesinde Dünyanın en varlıklı ülkeleri, küresel GSMH içindeki paylarını %73,9'dan, %80,7'ye yükseltmişlerdir. Dünyanın en yoksul ülkelerinin, küresel GSMH içindeki payı ise, %2,3'ten %1,4'e gerilemiştir. Yani bu yaklaşım birçok ülkede yoksulluk seviyesinin artmasını engelleyememiştir (Ghai, 1995:56) Gerçekten de, bu süreçte dünyanın en gelişmiş ve en fakir ülkeleri arasındaki uçurumunun giderek açıldığı, konu ile ilgili verilere bakıldığında gözlenebilen bir durumdur. Gelişmiş ülkelerin, küresel GSMH içindeki payları 1970-1989 arası dönemde %73,9'dan %82,7'ye yükselmiştir. Yoksul ülkelerin küresel GSMH içindeki payı ise, %2,3'den %1,4'e gerilemiştir (Prendergast, 1995:56). Bu noktada; yoksul ülkelerin, gelişmiş ülkeler karşısında çok az bir pay ile bu süreçten faydalandıklarını söylemek mümkündür.

Bu konudaki rakamlara bir başka açıdan bakıldığında görülecek tablo aşağıdaki gibidir:

- En zengin ülkeyle en fakir ülkenin ortalama geliri arasındaki oran 19.yüzyılın sonunda 9'a 1 iken, bu oran 60'a 1'e inmiştir.
- En yoksul 1/5'nin payı 1989-1998 yılları arasında %2,3'ten %1,4'e düşmüştür.
- En zengin 1/5'in oranı yükselmiştir.
- Zengin kesimin küresel gelirden aldığı pay %75'ten %85'e yükselmiştir.

Gelir dağılımındaki dengesizlik ve sosyal devlet anlayışının yıkılmasıyla birlikte işsizlik oranları artmıştır. Özellikle küresel rekabete vurgu yapan hükümetler, işgücü üzerindeki koruma mekanizmalarını tehdit etmeye başlamışlardır (Lyotard, 1990:41).

Küreselleşmenin bu görünümü ve özellikle teknoloji alanındaki yenilikler, büyük firmaların işçi çıkarma düşüncesini gündeme taşımıştır. Ancak işçi çıkarmanın maliyetli olduğu Avrupa'da, başka yerlere taşınma ve ucuz işgücü kullanma dönemi başlamıştır. Buna paralel olarak da Avrupa ekonomisinde yeni işçi almama dönemi başlamıştır.

Görünüşte yalnızca ekonomik olan bu süreç, Avrupa'da yabancı düşmanlığını beraberinde getirmiştir. Kendi ülkesinde işsiz kalan birey, yabancılara olumsuz hislerle dolmaya başlamıştır.

Küreselleşme ile, vasıfsız işçiler yüksek ücret alma ve istihdam olanaklarını kaybederlerken, vasıflı işgücü piyasaları canlanmıştır. Bu bağlamda küreselleşmenin getirdiği ağır sosyal problemlerin çözülmesi çok mümkün görülmemektedir (Erbaş, 2006:176).

3.3. Küreselleşmenin Kültürel Etkileri (Cultural Effects of Globalization)

Meriç (1979:100)'e göre "Kültür her ülkede ayrı bir libasa (görünüm) bürünen uçarı, serâzâd (serbest) bir mefhum" (kavram)dur. Mümtaz Turhan'a göre ise, kültür bedeni, içtimai (sosyal) ve "o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususi bir hayat tarzı temin eder" (Turhan, 1994:45).

Bu çerçevede kültürü "toplumların tarihlerinden devraldıkları maddi ve manevi mirasların toplamı" olarak tanımlamak mümkündür. Küreselleşmeye her ne kadar bazı görüşler sadece ekonomik boyutu olan bir süreç olarak yaklaşılsalar da, o kültürel olarak da önemli bir dönüşümü ifade etmektedir (Turner, 1996:43).

Kültür, bazen başka bir kültür ile etkileşim süreci yaşamaktadır. Bu süreçte karşılıklı etki kaçınılmaz olmaktadır. Küreselleşme ile birlikte karşılaşan kültürler farklı oranlarda birbirlerini etkilemekte ve bazen de baskı oluşabilmektedir.

3. Dünya ülkelerindeki kültürel baskı ve onun bütün şekilleri rönasans ile birlikte batı dünyasının kendi kültür ve gelişim modelinin dikte edildiğini ifade etmek mümkündür. Bu durum batıya karşı olumlu ve olumsuz duyguların kaynağı olmaktadır (Garaudy, 1993:11). Yani 3. dünya ülkeleri Amerika gibi ülkelere bağımlı hale getirilerek adeta bir pazar durumuna düşürülebilmektedir (Tezcan, 1995:163).

Bütün bunlara rağmen, küreselleşmenin hayat tarzında tektipleşme sağlayarak, ulusal kültürleri aşındıracağı ve hatta yok ederek bu kültürlerin "**yüksek değerler**"i temelinde yeni bir "dünya kültürünü" ortaya çıkaracağı ve bu kültürün de dünya barışının garantisi olacağı ileri sürülmektedir (Aktay, 1996:28).

Bazı veriler, batı kültürü temelinde bir evrensel homojen kültür yapısına gidişe işaret etmektedir. Bu süreç içinde batının ortaya koyduğu ve gelişmişliğin göstergesi saydığı ortak değerler ortaya çıkmıştır.

Küreselleşme ile, yayılması arzu edilen kültür ve değerler, uluslararası şirketler tarafından desteklendiğinde başarıya ulaşabilmektedir. Yani bu şirketler küresel kültür yönünde baskıda bulunarak aracı olabilmektedirler (Bozdağ, 1999:186).

Küreselleşmenin teknolojik boyutu ile birlikte kültürel değerler dünyaya rahatlıkla yayılmaktadır. Bu durum bir küresel kültüre gidişin göstergesidir. Ancak bu küresel kültür, dünyanın farklı alanlarındaki çeşitliliği ortadan kaldırarak kültürel farklılık üzerinde bir baskı oluşturabilmektedir.

Toplumda artan mutsuz gruplar küreselleşmenin sonuçları olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda küreselleşmenin, kültürel motifleri kullanarak, kendi emperyalizmini oluşturduğu ve bu durumun sömürgecilikle aynı olduğu görüşünün baskın bir görüş olma sürecine girdiğini ifade etmek mümkün olabilmektedir.

3.4. Küreselleşmenin Ekonomik Etkileri (Economic Effects of Globalization)

Küreselleşme ile birlikte dünya piyasaları artık birbirine entegre olmuştur. Sermayenin hızla dönüşümü sonucu reel ekonominin payı da giderek azalmıştır. Bu durum üretime ayrılan payın zayıflamasına sebep olmuştur (Özdemir, 2006:206).

Küreselleşme ile birlikte çokuluslu şirketlerin gücü artmış ve bu şirketler devlet politikalarında önemli rol oynamaya başlamışlardır. Bu durum çokuluslu şirketlerin merkezlerinin bulunduğu ülke/ülkeleri etkin konuma getirmiştir. Buna paralel olarak küreselleşme, devletin ekonomideki rolünün azalması ve devletin küçülmesini beraberinde getirmiştir (Erbaş, 1999:19).

Bu bağlamda küreselleşmenin tekelliliğin evrenselleşmesine hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Bu evrenselleşme, batı medeniyetinin bir tasarımı son aşamasıdır (Friedman, 1996:84).

Küresel ekonomi uluslararası şirketlerin sayısını arttırarak dünyadaki küresel cironun çok büyük bir kısmına bu şirketlerin hakim olmasına sebep olmuştur. Bu şirketler, küreselleşmenin getirdiği mal ve hizmet üretiminin artmasının aracı olmuş ve hem ekonominin hem de üretimin yapılanmasında belirleyici konumlarını korumuşlardır. Yani küreselleşme kapitalizmin genişleme amacına hizmet etmiştir (Somel, 2006:195).

Uluslararası şirketlerin bu seviyede önemli hale gelmesi, çeşitli tepkilerin oluşmasında etkili olmuştur. Özellikle bu yapıların sosyal hakların yeterince gelişmediği ülkelere yönelmesi bu tepkileri arttırmıştır (Özdemir, 2006:206).

Uluslararası şirketler ekonomik kazanımların riskli olmadığı yerlere yerleşmiş ve bir kısım maliyetleri yerel hükümetlere devrederek, rahatsız edilmeleri durumunda gitme tehdidini savurarak, sosyal ve ekonomik maliyetleri aşağıya çekmeye çalışmışlardır. Bu durumda insan emeği ile bu şirketler zenginleşmişlerdir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER (RESULT AND RECOMMENDATIONS)

Küreselleşmenin bir süreç olarak sonuçları oldukça etkili olmuştur. Devletler küçülmüş, pazar ortamı serbestleşmiş, egemenlikler sınırlandırılmıştır. Küreselleşme yalnızca ekonomik bir süreç olarak görülmemelidir. Onun siyasal, kültürel, ideolojik boyutlarını da göz önünde tutmak gerekir. Bu süreç devletin vatandaş karşısındaki sorumluluklarını ön plana sürmekte ve devleti bu anlamda denetlemektedir.

Küreselleşme ulus ötesi şirketlerin güçlenmesine ve önemli bir etki ağına sahip olmasına sebep olmaktadır. Bu durum ulus ötesi şirketlerin bulunduğu ülkeleri başat konuma getirmektedir.

Küreselleşme sürecinde sadece ekonomi değil, sosyal adaletin de küreselleşmesi gerekmektedir... Yoksa dünya aradığı huzur ve güven ortamını daha çok arayacak, uluslararası terör tehditlerini artırarak sürdürmeye devam edecek, yoksulluk ve sefalet içinde yaşamaya mahkûm edilmiş insanların sayısı artacaktır... Böyle bir dünyada yaşamak zengin ülkelere bile mutluluk vermeyecektir.

Küreselleşme bir süreçtir. Buna karşı olmak ya da olmamak anlamlı bir tavır olarak görünmemektedir. Onun olumsuz yönleri ona düşman tavır geliştirmeyi gerektirmemelidir. Başarı, bu süreci anlamak, yönlendirmek ve yönetebilmektir.

Bu sürecin kimin lehine olduğunun cevabını bulmak için şu soruyu sormakta fayda var: Küreselleşmeyi kim yönlendiriyor? Kanaatimizce bu süreci bilinçli olarak yönlendiren yok. Ancak onun gidişatını kendi çıkarlarına uygun hale getirenler var. Demek ki bu süreç güçlü olanın, stratejik planları olanın lehine işliyor.

Bu bağlamda, küreselleşmenin batı kültürü lehine işlediği söylenebilir. Ancak bu süreci yönetip kendi lehine kullanabilen ulusal kültürlerin bu sürecin olumsuz etkilerini hissetmeyecekleri ifade edilebilir.

Küreselleşme ister hakim güçlerin kamçısı isterse tabii bir süreç olsun, onun toplumların hayat tarzlarına, gelenek ve göreneklerine ve inançlarının değişmesine sebep olduğu açıktır. Bu süreç yeni roller, yeni statüler, yeni köleler yeni efendilerin de ortaya çıkmasında etkili olmaktadır.

Küreselleşme süreci kapitalizmin yani batı değerlerinin kaçınılmaz bir temsilcisidir, ajanıdır, diğer toplumları sindirme ve asimile etme aracıdır. Teknolojik imkanları kullanarak yerel kültürleri yok etmeye çalışan bir süreçtir küreselleşme. Ancak bu durum, ona karşı şiddet kullanmayı gerektirmez. Bu süreçte zayıf kültürler yok olma tehlikesiyle karşı karşıya iken kuvvetli kültürler, küreselleşmeyi kendi lehlerine kullanabilirler. Küreselleşme bir renk ise bu rengin tonunu istenilen yönde değiştirmeye gayret etmek gerekir.

Ulus devletlerin bu sürece verecekleri en etkin cevap devlet millet yakınlaşmasıdır. Bu yakınlaşma devletin millete milletin de devlete duyduğu sempati debisinin derinleştirilmesidir.

Küreselleşme ile ortaya çıkan batı tarzı dünya algılaması kültürel kimliğin dejenere olmasına sebep olabilmektedir. Bu durum bir medeniyetin yok olmasına kadar ulaşabilmektedir. Bunun önüne geçmenin en etkin yolu; kendini ifade etmekten çekinmeme ve kültürel değerleri yaşatmaktır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Aktay, Y., (1996), Postmodernizm ve İslam Küreselleşme ve Oryantalizm, Ankara: Vadi Yayınevi.
- Armağan, M., (1992). Gelenek, İstanbul: Alternatif Üniversite.
- Balcı, E., (1992). İlerlemenin Öteki Yüzü, İstanbul: Alternatif Üniversite.
- Bozdağ, İ., (1999). Kültür İhtilalimiz, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Capra, F., (1992). Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası, İstanbul: İnsan Yayınevi.
- Ceylan, Y., (2006). Doğu Batı, "Global Etik", Ankara: Doğu Batı Yayını.
- Çeken, H. vd. (2008). C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi "Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk".
- Erbaş, H., (2001). Gelişme Yazını ve Geleceği, Doğu Batı Dergisi, 8. sayı, 1999, Ankara, Felsefe Sanat ve Kültür Yayınları.
- Erbaş, H., (2006). Küresel Kriz ve Marjinalleşme Sürecinde Göç ve Göçmenler, Doğu Batı, Ankara: Doğu Batı Yayını.

- Erkızan, H.N., (2006). "Küreselleşmenin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri Üzerine", Doğu Batı, Ankara: Doğu Batı Yayını.
- Friedman, J., (1996). Küresel Sistem, Küreselleşme ve Modernitenin Parametreleri, (Derleme: Yasin Aktay) Ankara: Vadi Yayınevi.
- Garaudy, R., (1993). Kültürel İntihar, İstanbul: Pınar Yayınevi.
- Ghai, D., (1995), Yapısal Uyum Küresel Bütünleşme, Sosyal Demokrasi (Çev: İdil Eser), İstanbul, YKY.
- Giddens, A., (1994). (Çeviri: Ersin Kuşdil), Modernliğin Sonuçları, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Gürsel, Deniz, (1995). Gelenekselci Çevrecilikten Gelenekselci Liberalizme, Ankara: Vadi Yayınevi.
- İnalçık, H., (1988). Türk Tarih Kurumu, Belleten, Ankara: TTK Yayını.
- İnalçık, H., (2006). "Kültür Etkileşimi, Küreselleşme", Doğu Batı, Ankara: Doğu Batı Yayını.
- Kaya, Y., (2007). Kürenin Halleri, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Kaynak, M., (2003). Amerika, (Röportaj: Faruk Bilgin), İstanbul: İlk Yayınevi.
- Keyman, F., (2006). "Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak: 11 Eylül, Modernite, Kalkınma, ve Öteki Sorunsalı", Doğu Batı, Ankara: Doğu Batı Yayını.
- Kılıçbay, A., (2006). "Kültür Çoğunluğu Sona Ererken", Doğu Batı, Ankara: Doğu Batı Yayını.
- Kongar, E., (1972). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, İstanbul: Kitabevi.
- Kongar, E., (2003). Küresel Terör ve Türkiye, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Korkmaz, A., (2007). Kürenin Halleri, "Düzensizliğin Düzeni", İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Külünk, M., (2005). Küreselleşen Dünyada Türkiye, İstanbul: Kum Saati Yayınevi.
- LYOTARD (1990). Postmodern durum, Ankara: Vadi Yayınevi.
- Merton, R.K., (1967). Social Theory and Social Structure, New York: The Free Press.
- Oktik, N., (2006). "Globalleşme ve Yüksek Öğrenim, Doğu Batı, Ankara: Doğu Batı Yayını.
- Ortaylı, İ., (2006). Özlenen Osmanlı, İstanbul ve Çokuluslu Şirketler, Ankara: Doğu Batı Yayını.
- Özdemir, D., (2006). Doğu Batı, Küreselleşme, Ekonomik Büyüme
- Özkul, M. ve Akça, Ü., (2007). Kürenin Halleri, "Modern Dünyanın Gardrobu: Küreselleşme, Devlet, Millet, Milliyetçilik", İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Poloma, M., (1993). Çağdaş Sosyoloji Kuramları, (Çeviren: ERBAŞ, Hayriye), Ankara: Siyaset.
- Prendergast, R. ve Frances, S, (1995), Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma (Çev: İ. Keser), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Robertson, R., (1999). (Çeviri: Ümit Hüsrev Yolsal), Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.

- Robertson, R., (1996). *Globalleşme*, (Derleme: Yasin Aktay) Ankara: Vadi Yayınevi.
- Sander, O., (1989). *Siyasi Tarih*, İstanbul: İmge Yayınevi.
- Somel, Cem, (2006). *Doğu Batı*, "Az Gelişmişlik Perspektifinden Küreselleşme", Ankara: Doğu Batı Yayını.
- Tatar, T., (2007). *Kürenin Halleri*, Küreselleşme Efsanesinin Demokrasi Kılıfı, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Tatar, H.C., (2007). *Kürenin Halleri*, Dine Dönen ya da Dinden Dönen Küre, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Tezcan, M., (1995). *Toplumsal Değişme*, Ankara: Feryal Matbaası.
- Turner, B., (1996). (Derleme: Yasin Aktay) *Oryantalizm, Postmodernizm ve Din*, Ankara: Vadi Yayınevi.
- Yılmaz, A., (1996). *Modernden Postmoderne*, Ankara: Vadi Yayınevi.